

POVODOM

GRAČANIČKI GLASNIK
časopis za kulturnu historijuBroj 58
Godina XXIX
Novembar, 2024.
[str. 5-10]

© Monos 2024

POVODOM

Stogodišnjica gračaničke Biblioteke

*(Uredničko slovo)***Prof. dr. Omer Hamzić**

Navršava se čitavo jedno stoljeće od osnivanja Narodne biblioteke u Gračanici – javne knjižnice i kuturno-prosvjetnog društva, koje je djelovalo u periodu između dva svjetska rata, a čiju tradiciju danas baštini naša gradska, Narodna biblioteka “Dr. Mustafa Kamarić” (jednako kao i njena matična ustanova, Bosanski kulturni centar Gračanica). Tim povodom, osta zapisano da se malo biblioteka u Bosni i Hercegovini može pohvaliti tako dugom tradicijom, a još je manje gradova i općina koji se mogu podičiti takvim jubilejom.

Narodna biblioteka, koju je prije stotinjak godina osnovala grupa mladih Gračanlija, na čelu sa Mustafom Kamarićem, bila je ne samo javna knjižnica namijenjena narodnom prosvjećivanju, već izrazito razvijeno i aktivno kuturno-prosvjetno društvo, koje je dominiralo u tadašnjem kulturnom životu Gračanice. Svojim radom i djelovanjem, ono je u znatnoj mjeri položilo temelje i kasnijeg kulturno-prosvjetnog i društvenog aktivizma u Gračanici, pa i organiziranog, institucionalnog djelovanja u oblasti kulture (od nekadašnjeg Narodnog univerziteta, pa sve do današnjega Bosanskog kulturnog centra, u čijem sastavu biblioteka trenutno djeluje).

Po mnogo čemu, ta Narodna biblioteka, osnovana prije stotinu godina, začetnik je i današnje biblioteke, i BKC-a, ali i gračaničkog kina, pa u neku ruku – i Radio Gračanice, ali i organizovanog javnog informisanja u ovome gradu; začetnik je omladinskog aktivizma i kulturno-umjetničkog rada, a čak i sportskog organiziranja

u Gračanici (jedan od prvih nogometnih klubova u ovome gradu potekao je iz Narodne biblioteke).

Stogodišnjica Narodne biblioteke Gračanica, dakle, događaj je od prvorazrednog značaja za ovaj grad i lokalnu zajednicu – događaj koji, evo, na samome izmaku 2024. godine gotovo da uopće nije obilježen (ne računaju li se ponešto uglavnom skromnijih sadržaja koje je, svojim ograničenim resursima i sredstvima, realizirala sama Biblioteka, a i njena matična ustanova – BKC Gračanica). Govori to mnogo o tome koliko je Gračanica zapravo *grad*, ma koliko se neki dičili tom administrativnom oznakom (koja bez istinskih gradskih sadržaja, ali i institucija – ostaje potpuno prazna i besmislena).

Obilježiti na svoj način stogodišnjicu Narodne biblioteke naš časopis, „Gračanički glasnik“ – kulturno ogledalo Gračanice, kako ga često nazivaju – shvatio je kao svojevrсну misiju. Stoga i ovaj broj tematski posvećujemo stoljeću osnivanja i djelovanja Narodne biblioteke u Gračanici, u želji da ostane trajno svjedočanstvo i svojevrсна spomenica o korijenima, počecima i radu te ustanove.

*

S obzirom da je u fokusu jedan „zlatni jubilej“, i uvodno slovo za ovaj broj trebalo bi da bude u tom nekom afirmativnom tonu i sa optimistički intoniranim porukama i poukama, svakako sa nekim vedrijim predznakom. Međutim, nije tako – jer je nemoguće zanemariti činjenicu da je, u vrijeme pisanja ovoga teksta, usljed nagomilanih problema, svoja

vrata do daljnjeg zatvorila naša Nacionalna i univerzitetska biblioteka u Sarajevu (NUB). U tom kontekstu, „nije fer“ prećutati sramotu nadležnih (a ima ih puno) koji su svojom neodgovornošću, nemarom i neradom doveli do toga. To je, nažalost, naša realnost, koju normalan čovjek mora prihvatiti ili od nje pobjeći... Ali u svemu tome, najgori je osjećaj uzaludnosti i suvišnosti čak i temeljnih institucija kulturnog identiteta zemlje, kakva je NUB. Neki će se, stoga, zapitati: čemu onda i priča o nekoj lokalnoj biblioteci i njenoj stogodišnjici, čemu tako veliki napor jednog „malog“ časopisa...?

U takvom raspoloženju nije moguće ni pisati u nekom vedrijem tonu, jer desilo se, eto, da dovršavamo publikaciju posvećenu jubileju naše „male“ lokalne biblioteke, dok se zatvaraju vrata one velike, Nacionalne. Pravimo publikaciju koja, možda zbog toga, neće biti ni zaprimljena i pohranjena kao obavezni primjerak u fondovima te biblioteke. S obzirom da je u pitanju periodika, makar joj nije potreban tzv. CIP. Ali šta ćemo sa par autorskih knjiga, koje se već nalaze u završnoj fazi u izdavačkoj kući, koja i „Gračanički glasnik“ izdaje? Zašto pripremamo i radimo na knjigama koju nećemo moći propisno registrovati, knjigama koja neće imati CIP, neće biti zaprimljene kao obavezan primjerak? Hoćemo li nastaviti onako „na divljaka“, kako se ni u najtežim danima ratnih užasa i agresije na Bosnu i Hercegovinu nije radilo...?

Kao autor, izdavač, urednik ovoga časopisa i potpisnik ovih redova – ne znam.

Niko ne zna, jer se to, izgleda nikog ne dotiče – kao da je zatvoren običan seoski bircuz, a ne državna i nacionalna institucija, zadužena da čuva pamet ovog naroda. Prisjetimo se: u neka teška vremena je zapališe. A danas je lagano – otpisaše...

U javnosti su mnogi već upozorili da – ukoliko NUB BiH zaista bude zatvorena, makar i na kraće vrijeme, niko u našoj zemlji u tom periodu neće moći objaviti knjigu s urednom identifikacijom, odnosno Međunarodnim standardnim knjižnim brojem (ISBN), za čije je izdavanje ovlaštena Nacionalna i univerzitetska biblioteka Bosne i Hercegovine. Taj broj je ujedno i međunarodna lična „isprava“ svake knjige – i bilo koje druge publikacije. Ukinemo li mogućnost izdavanja publikacija bez tog broja, dovest ćemo se u situaciju da, iz međunarodne perspektive, uopće nemamo pismenosti. Drugim riječima, srozavamo se na nivo nepismenih, a time i neciviliziranih društava. Da ne kažemo, barbara i divljaka...

Desi li se to – neka je na čast svima koji tome doprinosoše...

Ali eto, ne možemo reći da nismo znali.

*

U nastavku, vraćamo se sadržaju ovog broja „Gračaničkog glasnika“, koji je posvećen jubileju gračaničke biblioteke, uz iskrenu nadu da će i NUB ponovo otvoriti svoja vrata i nastaviti da funkcioniše kao jedna od temeljnih, uistinu državotvornih institucija ove zemlje.

Ovaj broj „Gračaničkog glasnika“, dakle, u potpunosti je posvećen obilježavanju ovoga značajnog jubileja, kako i za

Narodnu biblioteku “Dr. Mustafa Karamić” i njenu matičnu ustanovu (Bosanski kulturni centar Gračanica), tako i za čitavu lokalnu zajednicu – koja, čini se, za sve to mari taman onoliko koliko naše „više vlasti“ za Nacionalnu i univerzitetsku biblioteku.

No, na nama je, okupljenim oko „Gračaničkog glasnika“, da to pokušavamo izmijeniti, onoliko koliko možemo i kako znamo.

Činimo to i ovim tematskim brojem našega časopisa, organiziranim u već stalne rubrike – koje ispisujemo još od prvoga broja, sada već daleke, 1996. godine.

*

Stotinu godina za mnoge je već daleka prošlost, pa stoga i ovaj tematski broj započinje rubrikom „Prošlost“, koju otvara historijski članak o kulturno-prosvjetnim društvima u tokom prve polovine XX. vijeka, autora Omera Hamzića. U tom radu, autor je, uz korištenje prvorazredne arhivske građe, prezentirao podatke o osnivanju i djelovanju ključnih kulturno-prosvjetnih društava u Gračanici u periodu između dva svjetska rata. Uspješno je rasvijetlio društveni ambijent u kojem je osnovana i u kojem je funkcionisala Narodna biblioteka, što mu je i bio autorski cilj. Istraživački napor Edina Šakovića rezultirao je obimnijom historijskom studijom pod naslovom „Osnivanje i djelovanje Narodne biblioteke u Gračanici“, u kojoj su rasvijetljena mnoga pitanja i dileme u vezi sa ulogom i značajem tog kulturno-prosvjetnog društva u međuratnom periodu. Na osnovu

obimne i raznolike izvorne građe, autor je rasvijetlio neke dileme oko početaka i vremena osnivanja Narodne biblioteke (da li je 1924. ili, zapravo, 1927. godina), prezentirao niz podataka o osnivačima biblioteke i njihovoj ulozi u društvenom životu Gračanice, zatim smještaju i prostorijama u kojim je Biblioteka djelovala, o pojedinim članovima uprave Biblioteke, saradnicima i simpatizerima, te širokom spektru djelatnosti ove ustanove i kulturno-prosvjetnog društva.

Uredničku zamisao da se u ovom broju posveti više pažnje glavnome osnivaču Narodne biblioteke, dr. Mustafi Kamariću, u nastavku rubrike „Prošlost“ realizovala su tri autora: dr. sc. Nadir Dacić iz Sjenice (Sandžak), koji objavljuje članak pod naslovom „Mustafa Kamarić – studentski dani u beogradskom Gajretu *Osman Đikić*“; zatim, prof. dr. Amir Duranović, sa Filozofskog fakulteta u Sarajevu, u svom članku pod naslovom „Mustafa Kamarić i transformacija Islamske zajednice“, te prof. dr. Dževad Drino, koji piše „O nastavno-naučnom radu prof. dr. Mustafe Kamarića“.

Dosta obimna i pregledna rubrika „Građa“, u ovom broju rezultat je napora Redakcije da sa brojnim dokumentima i člancima (najviše u prijepisu) upotpune, dokumentuju ili prošire historijska saznanja o Narodnoj biblioteci i njenim osnivačima i aktivistima, ali i o vremenu i ambijentu u kojem je Biblioteka ostvarivala svoju misiju. Rubriku otvaramo prilogom pod naslovom „Narodna biblioteka u Gračanici u novinskim napisima (1928.-1940.)“ koji je priredio mr.

Ago Mujkanović, naš već dugogodišnji saradnik i uposlenik Biblioteke u Tešnju. Donosimo, u izvornoj formi, i Pravila kulturno-prosvjetnog društva Narodna biblioteka u Gračanici, odobrena 9. novembra 1928. godine, a zatim slijedi pretpisak članka Esada Berberovića „O istorijatu Narodne biblioteke u Gračanici kraj Tuzle“ (Iz časopisa „Bibliotekar“, 4/1967.) – prvoga rada o historijatu ove ustanove, koji je imao znatnog uticaja na kasnija istraživanja i istraživače Narodne biblioteke. Nakon tog autorskog priloga, u ovoj rubrici slijede dva važna dokumenta za historijat Biblioteke u periodu poslije Drugog svjetskog rata, s početka šezdesetih godina, koji sadrže niz korisnih podataka o stanju biblioteke prije njene integracije sa Narodnim univerzitetom (1963.).

U ovoj rubrici, također, donosimo i meomarski prilog Omera Hamzića, pod naslovom „Biblioteka i ja“ – bilješke vezane uglavnom za period takozvanog „zlatnog perida“ ove biblioteke (1975.-1985. godina), koji se dobrim dijelom podudara sa mandatom direktora, kojeg je autor tada obnašao u Narodnom univerzitetu – matičnoj ustanovi ove biblioteke. Opisujući neke svoje „rukovodilačke“ poteze, koji su vezani za gračaničku Narodnu biblioteku, autor se prisjeća šta se u tim njegovim đačkim vremenima čitalo, koji su se pisci izučavali po nastavnom planu gimnazije itd.

Rubrika se završava pretiskom nekoliko nekrologa, objavljenih u različitim časopisima – povodom tragične smrti Mustafe Kamarića, jednog od osnivača i

predsjednika Narodne biblioteke u Gračanici, čije ime njena pravna nasljednica, gračanička javna biblioteka danas nosi.

*

I naša redovna rubrika „Zavičaj“, konkretnije „Likovi zavičaja“ vezana je za Biblioteku, odnosno za ime jednog od njenih vrijednih bibliotekara, koji nije više među živima. Članak ispisuje po „redakcijskoj tradiciji“ Omer Hamzić, a naslov je „Fikret Konjić – Učo: od konobara do bibliotekara, pisca i novinara“. U članku se primjećuje naglašena simpatija autora, koji je izuzetno cijenio Konjića kao svog saradnika.

Rubriku „Riječ“, koju popunjavamo priložima iz umjetnosti i književnosti, takođe sme posvetili biblioteci. Objavljujemo literarne radove dvojice vrlo aktivnih članova biblioteke, koje su uglavnom ispisivali u vrijeme biblioteke. Najviše prostora, zasluženno, dali smo Hajrudinu Bujukaliću, jednom od osnivača Biblioteke (zajedno s Kamarićem). Donosimo prijepise sedam pripovijedaka koje su tridesetih godina objavljene u „Gajretu“ i „Novom beharu“. U njima je došao do izražaja nesumnjivi pripovjedački talenat budućeg inženjera i profesora Šumarskog fakulteta u Sarajevu (kojeg smo nedavno otkrili i kao talentovanog pisca). Drugi autor je Džemal Halilbegović, svojevremeno prvi knjižničar i vrijedni aktivista biblioteke, neposredni organizator pojedinih aktivnosti itd. U kasnijim godinama, kao činovnik u direkciji željeznica, u Banja Luci je pisao pjesme, ali „za svoju dušu“. Tri neobjavljene našle

su mjesta u književnoj rubrici ovog broja našeg časopisa.

S obzirom da je Narodna biblioteka u Gračanici „glavni junak“ ove knjige, pod naslovom „Gračanički glasnik br. 58“, nismo izostavili ni rubriku „Prikazi i osvrti“. Prvi je izuzetno stručan i nadahnut osvrt, ustvari esej profesorice Lejle Đulić o nedavno izašlom romanu „Udovičke zemlje“ Fajke Kadrića pod naslovom „Refleksija srednjovjekovne Bosne u savremenom književnom ogledalu: *Udovičke zemlje* ili dijalog između epoha“. Slijedi prikaz još jedne važne knjige za našu historiju autora Adnana Jahića, profesora sa Filozofskog fakulteta u Tuzli pod naslovom „*Između čekića i nakovnja – bosanskohercegovački muslimani (Bošnjaci) u Drugom svjetskom ratu (1941 – 1945)*“, koji potpisuje Omer Hamzić. Najnoviju knjigu gračaničkog slikara i književnika Nijaza Omerovića pod naslovom „*Jed i med*“ prikazao je pjesnik Hasan Puškar, a četvrti broj časopisa „*Arhivski pogledi*“, arhivista Adnan Hadžiavdić.

Na kraju nije izostala ni redovna rubrika „Listovi gračaničkog kalendara“ ovoga puta za period od 9. 5. do 24. 10. 2024. godine, koja je gotovo od samog početka izlaženja ovog časopisa rezervirana za Omera Hamzića.

Ovaj broj „Gračaničkog glasnika“ upotpunjuju i odabrane ilustracije – fotografije, faksimili i preslike dokumenata, te ostali materijal o radu i djelovanju Narodne biblioteke, kao i nekih od njenih osnivača. Ilustracije smo uglavnom, radi

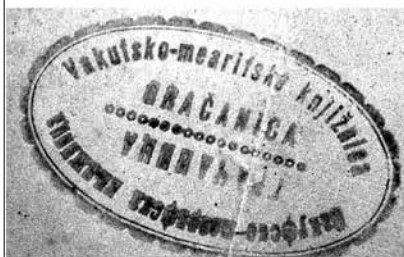
lakše preglednosti, razvrstali u više cjelina („blokova“).

Novi, 58. broj „Gračaničkog glasnika“, posvećen stogodišnjici gračaničke Narodne biblioteke, predajemo čitateljstvu kao svjedočanstvo kako se nekada radilo i djelovalo u kulturi. A kako je to danas – sami se možemo uvjeriti. Iskreno se nadamo da ćemo neke naredne godišnjice

dočekati u puno boljim vremenima, uz NUB na nivou nacionalnih biblioteka u svim iole civiliziranim zemljama svijeta, te našu Narodnu biblioteku „Dr. Mustafa Kamarić“ Gračanica kao ustanovu kakva bi trebala biti – onakva kakva dolikuje jednome istinskom gradu sa višestoljetnom urbanom tradicijom.

Zgrada do Sahat-kule u kojoj je bila smještena Narodna biblioteka (vlasništvo vakufa Hadži Bećir-bega Gradašćevića)

Pečati nekih gračaničkih čitaonica i knjižnica

Osnivači i prvi članovi uprave Narodne biblioteke u Gračanici: Čamil Kamarić, Mustafa Kamarić, Hajrudin Bujukalić, Džemal Halilbegović, Mehmedalija Sabović, Muhamed Rešidbegović, Muhamed Tanović i Hajrija Kamarić